

України від 19.06.15 р. № 579. Дані Книги обліку доходів використовуються платником єдиного податку для заповнення податкової декларації платника єдиного податку.

Отже, якщо фізична особа – підприємець вносить на свій поточний рахунок у банку, відкритий для здійснення підприємницької діяльності, суму готівки, яка на момент внесення уже була відображена у Книзі обліку доходів, то в платіжному дорученні зазначається призначення платежу – виручка за певний період. Таким чином, зазначена виручка

повторно не включається до доходу платника єдиного податку. При цьому сума коштів, внесених на поточний рахунок за певний період, не повинна перевищувати суму доходу, відображену в Книзі обліку доходів за відповідний період.

Відповідно до п. 52.2 ст. 52 ПКУ індивідуальна податкова консультація має індивідуальний характер і може використовуватися виключно платником податків, якому надано таку консультацію.

Ред. Виділено за текстом редакцією.

ЧИМ ЗАГРОЖУЄ ПІДПРИЄМЦЮ НЕВИДАЧА ПОКУПЦЮ ТОВАРНОГО ЧЕКА

Поставимо собі запитання: чому з'явився лист ДФС від 20.07.18 р. № 24188/6/99-99-14-05-01-15 та аналогічне за змістом роз'яснення в ЗІР (категорія 107.11)? Відповідь на це запитання допоможе зрозуміти напрямок думки контролерів. Ми вважаємо, що на чільне місце поставлено дві цілі: контролювати виручку підприємців й одночасно захищати права споживачів.

Як можна контролювати виручку?

Тема ця не нова. Залежно від обраної системи оподаткування (єдиний податок чи загальна система) підприємці ведуть книги обліку доходів (доходів і витрат), куди загальна сума отриманого доходу записується за підсумками дня одним рядком (п. 6 Порядку, затвердженого наказом Мінфіну від 19.06.15 р. № 579, далі – Порядок № 579; п. 6 Порядку, затвердженого наказом Мінфіну від 16.09.13 р. № 481, далі – Порядок № 481). За цим записом не можна зрозуміти, чи весь дохід записано. Зовсім інша справа, якщо підприємець торгує із застосуванням РРО. Тоді він зобов'язаний пробивати фіскальні чеки, формувати Z-звіт. Таким чином, у книзі обліку фіксується та контролюється вся сума отриманої виручки.

Очевидно, для того щоб поширити цей метод контролю на підприємців, не обтяжених застосуванням РРО, до п. 11 Положення, затвердженого постановою Правління НБУ від 29.12.17 р. № 148 (далі – Положення № 148), були внесені зміни (постановою Правління НБУ від 24.05.18 р.), які набули чинності 01.06.18 р. Із цієї дати оприбуткуванням готівки в касі підприємця вважається облік готівки в повній сумі фактичних надходжень у книзі обліку доходів і витрат (або книзі обліку доходів) **на підставі товарних чеків (квитанцій).**

Давайте розберемося, чим може загрожувати підприємцю невиконання даної вимоги.

А якщо не видавати товарний чек?

Згідно з п. 15 ст. 3 Закону від 06.07.95 р. № 265/95-ВР (далі – Закон № 265), для виконання вимог Закону від 12.05.91 р. № 1023-XII «Про захист прав споживачів» (далі – Закон № 1023) підприємці-єдинники зобов'язані видавати покупцю товарів (послуг) **на його вимогу** чек, накладну або інший письмовий документ, що засвідчує передачу права власності на них від продавця до покупця (тобто засвідчує факт купівлі та отримання оплати).

Звідси можна зробити висновок, що якщо покупець не вимагає чек, то його можна і не видавати. Що й відбувається у повсякденній практиці.

Однак Закон № 1023 у діючій редакції не дає підприємцю вибору – видавати чи не видавати чек.

Згідно з нормами цього закону реалізація товару (послуги) – **це усний або письмовий правочин (договір)** між споживачем і продавцем (виконавцем) про якість, строки, ціну та інші умови, при яких реалізується продукція. Підтвердження вчинення усного правочину оформляється квитанцією, товарним або касовим чеком, квитком, талоном або іншими документами. Усе вищеперелічене – варіанти розрахункового документа (п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону № 1023).

Отже, немає чека – немає правочину. Тому якщо покупець, наприклад, хоче повернути товар продавцю, то він зобов'язаний пред'явити чек. Інакше як він доведе, що купив товар саме в цього продавця саме цією датою?

Стоячи на захисті прав споживача, закон зобов'язує продавця, а не дає йому право, видавати споживачу розрахунковий документ установленної форми, що засвідчує факт купівлі, із позначкою про дату продажу (абзац другий ч. 11 ст. 8 Закону № 1023).

Невидача (несвоєчасна видача) покупцю чека як документа, що підтверджує виконання договору, кваліфікується як порушення прав споживача (п. 8 ч. 1 ст. 21 Закону № 1023). Однак у ст. 23 Закону № 1023, що встановлює покарання за порушення прав споживачів, не проглядається прямої відповідальності за дане порушення (!).

Не передбачена відповідальність за невидачу товарного чека і у грізному Указі Президента від 12.06.95 р. № 436/95-ВР (далі – Указ № 436). В абзаці шостому ст. 1 Указу № 436 сказано про ситуації, коли отримувач коштів не подав платіжний документ, який би підтверджував сплату готівки за покупку. У цьому випадку до підприємства (підприємця) можуть застосувати штрафну санкцію в розмірі сплачених коштів. Але ця санкція стосується іншої ситуації. Наприклад, коли працівник подав авансовий звіт і додав до нього на підтвердження оплати товарів (послуг) неналежні документи (припустимо, із відсутніми обов'язковими реквізитами), а підприємство прийняло та затвердило цей звіт. Як бачимо, це не наш випадок.

І нарешті, не передбачена відповідальність за невидачу товарного чека підприємцем у ст. 17 Закону № 265. Там сказано тільки про штраф за невидачу фіскального чека для суб'єктів господарювання, що застосовують РРО.

Таким чином, на сьогодні **пряма відповідальність** за невидачу товарного чека (квитанції) підприємцем покупцю в законодавстві **відсутня**. Очевидно, це одна із причин, чому багаторічна боротьба контролюючих органів із податковими зловживаннями у сфері готівкового обігу в торгівлі (і одночасно з обмеженням прав споживачів) дотепер не увінчалася перемогою. Неузгодженість законодавства, неузгодженість норм різних нормативних актів не сприяє успіху в цій справі.

Чим ризикує підприємець?

Тепер проаналізуємо можливі ризики, пов'язані з оприбуткуванням готівки в книзі обліку **не на підставі товарних чеків**. Наприклад, коли вони не видавалися покупцям взагалі. Установити цей факт можна лише при перевірці. Наприклад, якщо сьогодні була зроблена контрольна закупівля і підприємець не видав товарний чек, оскільки його про це не просили. Тоді контролери, нагрянувши з перевіркою наступного дня, можуть дійти висновку, що запис у книзі обліку за минулий день, у якому «сидить» сума їх контрольної закупівлі, зроблена не на підставі товарних чеків (зокрема, їм чек точно не був виданий). А якщо порядок оприбуткування готівки порушено, то тут виникає ризик застосування штрафу за неоприбуткування готівки в 5-кратному розмірі неоприбуткованої суми (за невиданим чеком) (абзац третій ст. 1 Указу № 436).

Тому, щоб уникнути фінансових втрат, рекомендуємо підприємцям видавати всім покупцям товарні чеки (квитанції) і зберігати в себе їх другі примірники.

Хочемо попередити! Виписувати «загальний» товарний чек на весь отриманий за день дохід – не тільки нерозумно, але й неправильно. Адже чек видається персонально кожному покупцю. А формування «загального» товарного чека саме говорить про те, що покупцям чеки не видавалися.

Технічно організувати видачу покупцям чеків нескладно. Наприклад, можна використовувати РРО, не переведений у фіскальний режим. Це зручно й часто застосовується на практиці. Форма товарного чека може бути аналогічною за змістом формі фіскального касового чека (див. Положення про форму та зміст розрахункових документів, затверджене наказом Мінфіну від 21.01.16 р. № 13).

Зважимо на важливий момент: спеціальних норм законодавства, що передбачають обов'язок підприємця формувати та зберігати другі примірники товарних чеків, що підтверджують суму отриманого доходу, немає.

Згідно із загальними правилами для цілей оподаткування підприємці зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних із визначенням об'єкта оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтеру, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних із обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачене законодавством (п. 44.1 Податкового кодексу).

Підприємці **на загальній системі оподаткування** ведуть Книгу обліку доходів і витрат, у якій обліковуються отримані на підставі первинних документів доходи та документально підтверджені витрати (п. 1 Порядку № 481).

Підприємці **на єдиному податку** ведуть Книгу обліку доходів (або доходів і витрат), у якій обліковуються отримані доходи (або доходи та витрати), але без прив'язки до наявності первинних документів (п. 1 Порядку № 579).

От чому рекомендація зберігати другі примірники товарних чеків особливо актуальна для підприємців-загальносистемників. Варто задуматися про це і єдинникам третьої групи, для яких розмір єдиного податку визначається як відсоток від суми отриманого доходу.

У цілому ж вимога НБУ про фіксування доходу за день на підставі товарних чеків ускладнює облік у єдинників, що суперечить самій ідеї спрощеного оподаткування.

Чого очікувати?

На закінчення розповімо про нововведення, що готуються.

На сайті Мінфіну 03.09.18 р. оприлюднено для обговорення законопроект, який скасовує Указ № 436 і регулює питання застосування фінансових санкцій за порушення при роботі з готівкою. У законопроекті, зокрема, передбачено (з метою зниження податкового тиску) **зменшити** розмір штрафних (фінансових) санкцій за неоприбуткування (неповне та/або несвоєчасне оприбуткування) у касах готівки – **із п'ятикратного розміру** неоприбуткованої суми **до двократного розміру** неоприбуткованої (не в повному обсязі та/або несвоєчасно оприбуткованої) суми.

Водночас **за проведення готівкових розрахунків** (крім розрахунків із застосуванням РРО відповідно до Закону № 265) **без видачі отримувачем готівкових коштів документа** встановленої форми та змісту (квитанції до прибуткового касового ордера, розрахункової квитанції, іншого передбаченого законодавством документа), що підтверджує сплату особою готівкових коштів, **хочуть увести штраф у розмірі 200 % сплачених коштів**. Цю норму планують увести для захисту прав споживачів.

Не відстає від Мінфіну і **НБУ**. У його планах – унесення чергових змін до Положення № 148. Зокрема, порядок оприбуткування готівки підприємцями, установлений в п. 11, хочуть викласти в такій редакції: «Оприбуткування та облік фізособами-підприємцями отриманих доходів здійснюється в книгах обліку доходів і витрат (або книгах обліку доходів) у порядку, визначеному Податковим кодексом України». Тут, мабуть, маються на увазі вищезгадані Порядки ведення книг обліку. А отже, жорстку прив'язку факту оприбуткування готівки до виписування товарних чеків (квитанцій) планують пом'якшити: усе залежатиме від статусу підприємця. Але поки що це тільки у перспективі.

Ольга ЦЕЛУЙКО, шеф-редактор

ЛИСТ Державної фіскальної служби України
від 20.07.18 р. № 24188/6/99-99-14-05-01-15

Державна фіскальна служба України розглянула лист <...> щодо форми товарного чека (квитанції) та оприбуткування готівки фізичними особами – підприємцями – платниками єдиного податку у книзі обліку доходів/книзі обліку доходів та витрат <...> і в межах компетенції повідомляє.

Згідно з п. 6 ст. 9 Закону України від 6 липня 1995 року № 265/95-ВР «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» (далі – Закон № 265) реєстратори розрахункових операцій та розрахункові книжки не застосовуються при продажу товарів (крім технічно складних побутових товарів, що підлягають гарантійному ремонту) (наданні послуг) фізичними особами – підприємцями, які відносяться відповідно до Податкового кодексу України до груп платників єдиного податку, що не застосовують реєстратори розрахункових операцій.

Також відповідно до п. 15 ст. 3 Закону № 265 суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або в безготівковій формі (із застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо) при продажу товарів (наданні послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, а також операції з приймання готівки для подальшого її переказу зобов'язані надавати покупцю товарів (послуг) за його вимогою чек, накладну або інший письмовий документ, що засвідчує передання права власності на них від продавця до покупця з метою виконання вимог Закону України «Про захист прав споживачів».

Положення про форму та зміст розрахункових

документів, яке затверджено наказом Міністерства фінансів України від 21.01.16 р. № 13 <...> (далі – Положення № 13), визначає форму фіскального касового чека на товари (послуги), фіскального касового чека видачі коштів, розрахункової квитанції, спрощеної розрахункової квитанції та фіскального касового чека за приймання та переказ готівкових коштів через ПТКС.

Згідно з розділом VII Положення № 13 за поданням міністерств та інших центральних органів виконавчої влади для підприємств і організацій, що належать до сфери їх управління, Міністерством фінансів України разом з Державною фіскальною службою України можуть бути встановлені інші форма та зміст розрахункових документів.

На сьогодні наказом Міністерства транспорту та зв'язку України від 25.05.06 р. № 503 <...> затверджено типові форми квитків на проїзд пасажирів і перевезення багажу на маршрутах загального користування.

Пропозиції щодо встановлення форми інших розрахункових документів, зокрема товарних чеків (квитанцій) до ДФС не надходили.

Враховуючи викладене, вважаємо, що фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку, які не застосовують реєстратори розрахункових операцій та розрахункові книжки, на вимогу покупця мають видавати чек, накладну або інший письмовий документ довільної форми, який засвідчує передання права власності на них від продавця до покупця.

Щодо оприбуткування готівки фізичними особами – підприємцями – платниками єдиного податку

Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148 (далі – Положення № 148), визначає порядок ведення касових операцій у національній валюті України юридичними особами (крім банків) та їх відокремленими підрозділами незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час здійснення ними діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності, фізичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність, фізичними особами.

Згідно з п. 11 розділу I Положення № 148 готівка, що надходить до кас, оприбутковується в день одержання готівки в повній сумі.

Оприбуткуванням готівки в касах фізичних осіб – підприємців, які проводять готівкові розрахунки з оформленням їх товарними чеками (квитанціями) і веденням книги обліку доходів і витрат (або книги обліку доходів), є здійснення обліку готівки в повній сумі її фактичних надходжень у книзі обліку доходів і витрат (або книзі обліку доходів) на підставі товарних чеків (квитанцій).

Порядок ведення книги обліку доходів для платників єдиного податку першої, другої та третьої груп, які не є платниками податку на додану вартість, та форми книги обліку доходів і книги обліку доходів і витрат затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.06.15 р. № 579 <...> (далі – Порядок № 579).

Згідно з п. 1 та 5 Порядку № 579 відповідно до пп. 296.1.1 п. 296.1 ст. 296 гл. 1 розд. XIV Податкового кодексу України (далі – Кодекс) фізичні особи – підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування та є платниками єдиного податку

першої і другої груп, а також платники єдиного податку третьої групи, які не є платниками податку на додану вартість (далі – платник податку), ведуть книгу обліку доходів (далі – Книга), у якій щоденно за підсумками робочого дня відображають отримані доходи.

Записи у Книзі виконуються за підсумками робочого дня, протягом якого отримано дохід, зокрема про кошти, які надійшли на поточний рахунок платника податку та/або які отримано готівкою, вартість безоплатно отриманих товарів (робіт, послуг).

Враховуючи викладене, ДФС вважає, що право покупця згідно з п. 15 ст. 3 Закону № 265 вимагати видати йому чек, накладну або інший письмовий документ не скасовує необхідності фізичній особі – підприємцю – платнику єдиного податку виписувати такий документ на кожний товар, що продається, незалежно від того, чи вимагається покупцем такий документ чи ні.

Отже, фізичні особи – підприємці – платники єдиного податку мають оприбутковувати готівку на підставі письмових документів, які мають виписуватись на кожний товар (послугу), що продається, незалежно від того, вимагається покупцем чек, накладна або інший письмовий документ.

Разом з тим, з метою отримання більш детальної та повної консультації з питання оприбуткування готівки фізичними особами – підприємцями – платниками єдиного податку, які не застосовують реєстратори розрахункових операцій <...> та розрахункові книжки, у книзі обліку доходів/книзі обліку доходів та витрат пропонуємо звернутися із відповідним запитом до Національного банку України.

**В. о. заступника голови
Є. БАМБІЗОВ**

Ред. Виділено за текстом редакцією.

P

www.balance.ua

- Демоверсія БСБ
- Одна відкрита стаття кожного номера
- Інформація про семінари/вебінари
- Анонси та архіви номерів